

BÜLBÜL

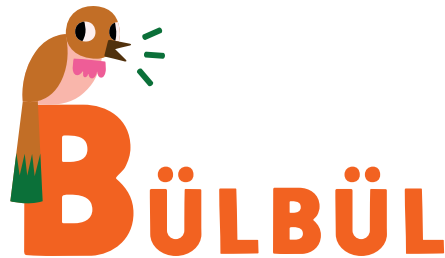
казки представлені мультимедійною
платформою з вивчення
кримськотатарської мови

ДИТЯЧА
МУЛЬТИМЕДІЙНА
ПЛАТФОРМА

Міністерство культури та інформаційної політики України
Центр захисту та інформаційного простору України
FeelCan Production

казки представлені мультимедійною
платформою з вивчення
кримськотатарської мови

Укладачі:

керівник проекту:

Ф. Ш. Османова — режисер, медіа менеджер, куратор;

редактори:

Д. І. Калафатова — викладач кримськотатарської мови і літератури

Дж. Н. Сулейманова — викладач кримськотатарської мови і літератури

Е. Р. Юнусова — викладач кримськотатарської мови і літератури;

методист:

С. І. Ібраїмова — дитячий психолог, нейропсихолог,
фахівець з раннього розвитку;

візуальна ідентичність:

С. Н. Ібрагімова — дизайнер;

дизайн та верстка:

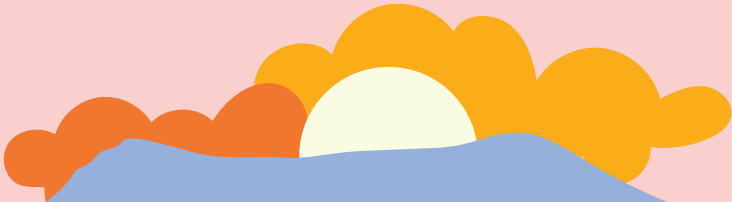
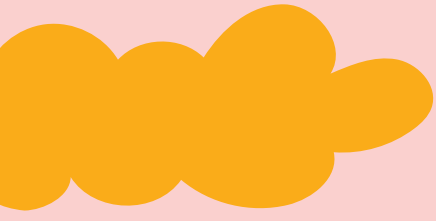
Н. Е. Бекірова — дизайнер, художник

Київ 2021

Münderice

Голос лелеки <i>народна казка</i>	5
Мураха та коник <i>народна казка</i>	7
Кічкене (малятко) <i>народна казка</i>	10
Старець Журавель <i>народна казка</i>	13
Соловей <i>народна казка</i>	16
Троє приятелів <i>народна казка</i>	19
Золоте зернятко <i>Nuzet Umerov</i>	22
Казка про Каргу, що пішла у гості <i>Elmaz Bahşış</i>	25
Не віддячуй злом за добро <i>народна казка</i>	28
Вовча присяга <i>народна казка</i>	30

BÜLBÜL

Голос лелеки

народна казка

Колись давно,
За минулих літ,
Коли верблюди новини сповіщали,
Коли жайворонки пурхали горобцями,
Тоді черепахи та жаби
Плекали крила літати...
З приповідки слід почати
Тебе казкою розважати.

Так давно, що мало хто й згадає, на землі жили різні-різні птахи. Тоді вони були немовби німі. Жайворонки не щебетали зранку, солов'ї не співали весняними та літніми ночами, чайки над морем літали тихцем, і навіть півні не будили нікого своїм «Ку-ка-рі-ку!» рано вранці.

Птахи не мали голосів — і їм було важко розуміти одне одного. Мама-пташки деколи не могли знайти своїх дітей, що заблукали, бо молоді пташенята, побачивши загрозу, не могли повідомити батьків та гинули в лапах хижаків. Тому одного дня усі птахи, зібравшись, вирішили піти до пташиного падишаха¹ зі скаргою.

Пташиний падишах жив просто посередині великого лісу, у палаці на зеленій галявині. Стіни палацу були високими, а вікна широкими. На світанку він відчиняв їх, впускав свіже повітря, а коли сонце підіймалося, зачиняв вікна, а також віконниці, щоб сонячні промені не дуже нагрівали палац.

Того дня, коли птахи прийшли скаржитися, він вже збирався зачиняти вікно. Усі відкрили дзьоби та намагалися щось сказати, але падишах, нічого не зрозумівши, таки зачинив вікно. Розгнівавшись, птахи почали стукати дзьобами по вікнах і стінах, почали їх клювати, та, розправивши крила, ніби просили: «Дай нам голоси!» І згодом падишах усе зрозумів і сказав:

— Сьогодні вже пізно, приходьте завтра рано вранці, кожен отримає свій голос. Не затримуйтеся, і покличте й лелеку, — наказав він.

*1 – правитель
в ісламі*

Птахи розійшлися, сподіваючись прийти наступного ранку. Одна жвава ластівка полетіла до далекого озера попити води. Дивиться, а лелека зайшов у воду, аби вполювати жабу. Лелека той був трохи лінивий і до праці не надто охочий. Тому й ходив голодний, досі не спіймавши жодної жабки. Ластівка, махаючи крилами, як могла, так і передала лелеці наказ падишаха та й полетіла.

Того дня лелека полював допізна, але марно, тож ліг спати голодним.

Вранці, коли сонце підіймалося над обрієм, усі птахи лісу, зібравшись, пішли до палацу. Пташиний падишах зустрічав їх у вікні навстіж та роздавав кожній пташці голос, витягаючи зі своєї чарівної скрині той, який годився її виду та величині. А птахи, отримавши голос, злітали увись з радощів та, голосно співаючи, зникали у лісі.

Лелека ж довго не міг спокійно заснути з голоду і прокинувся лише тоді, коли сонце зійшло. Він знав: треба йти до падишаха, але у животі так бурчало, що він приліг на березі озера погрітися. І вже після того, як спіймав та проковтнув одну-дві жаби-роззяви, вирушив до палацу падишаха. Але збився з дороги, бо ніколи не літав далеко.

Летів він довго чи ні, та, трохи ще поблукавши, врешті дістався до палацу падишаха.

Сонце вже добре припікало, коли падишах зібрався зачиняти вікна, аж тут лелека, прилетівши, відкрив дзьоба та ніби почав пояснювати: — Дай і мені голос!

Падишах, показуючи порожню скриню, відповів:

— Де ти був раніше? Ось, подивися, скриня порожня, голосів не лишилося. Що ж я тобі тепер дам?

Почувши це, лелека похнюпився усією довгою шиєю і почав лити сльози. Пташиний падишах мовив:

— Ну що ти, стривай! Не плач! Зараз і тобі знайду голос, але добре слухай! Сказав — і почав зачиняти віконниці, стукаючи стулку до стулки: «Так! так! так!» А як зачиняв останні віконниці, виставив голову й сказав:

— Хай цей стукіт віконниць і стане твоїм голосом!

Отак з того часу, коли лелека хоче щось сказати своїм голосом, він б'є половинками довгого дзьоба, хитаючи головою, бо шкодує, що запізнився.

І полетів собі лелека...

Ось і казочці кінець!

А хто слухав — молодець!

Дам солодкий цукорець!

Мураха та коник

народна казка

Доки казочка триває,
Дев¹ у казані вміває,
З даху кицька стрибає
І горнятко розбиває.
А молоко розлилося,
Серце в мишки аж зайшлося:
Кицька хоче вполювати,
Та не може наздогнати.
Мишка бігає-кружляє
І від кицьки утікає.

У часи давно минулі — було то чи ні, хто зараз скаже — заприятелювали мураха та коник-стрибунець. Одного дня вони вийшли на прогулянку. Йшли, йшли і до річки дійшли. Їм треба було дістатися іншого берега. Коник «гоо-оп» — і перестрибнув річку. Мураха теж спробувала стрибнути за ним, але... шубовснула у воду. Борсається-борсається — а вибратися не може. От-от зараз піде сокирою на дно. Тоді й закричала мураха до коника, що чекав на березі:

— Дорогий мій друже-коніку! Не кидай мене! Допоможи! Піди, принеси хворостинку з — під дерева! Вона мені допоможе вилізти з води.

Коник-стрибунець, аби врятувати друга, якого любив усім серцем, не зважаючи ні на що, стрибнув до дерева.

— Дороге дерево, миле дерево! Дай мені хворостину!

— Навіщо тобі хворостина?

— Витягнути свого друга мураху, що тоне у річці.

Дерево мовило:

— Піди до ворони і скажи, хай не клює мій фундук. Потім дам хворостину!

Коник стрибнув до ворони та благає:

— Дорога вороно, мила вороно! Не клюй фундук на дереві!

— З якого дива? — спитала ворона.

А коник їй:

— Якщо ти не клюватимеш фундук, дерево дасть мені хворостину. А з хворостиною я врятую мураху, що тоне.

*1 – Демон,
велемень*

Ворона, зрозумівши, про що йдеться, відповіла:

— Я голодна, принеси мені корму з комори. Тоді я не чіпатиму фундук.

Коник стрибає до комори та благає:

— Дорога коморо, мила коморо! Дай мені жменю ячменю!

А комора питає:

— Навіщо тобі ячмінь?

Коник їй каже:

— Я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві, дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга-мурашу, що тоне у річці.

Комора коникові мовила:

— Піди скажи миші, якщо вона не точитиме мого зерна, дам!

Коник стрибнув до миші з благанням:

— Дорога мише, мила мише! Не точи зерно з комори!

— А це чому? — питає миша.

Коник їй і каже:

— Якщо ти не точитимеш зерна з комори, комора дасть мені ячменю, я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві, дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга-мурашу, що тоне у річці.

А миша конику:

— Піди до кішки та скажи, якщо вона мене не чіпатиме, я не точитиму зерно з комори.

Коник стрибнув до кішки. Кішка присіла на куті дому: полное на мишу. Коник почав благати:

— Дорога кішко! Мила кішко! Не чіпай мишу!

Кішка, здивувавшись проханню такої дрібноти, спитала:

— А чому так?

Коник пояснив:

— Якщо ти не чіпатимеш мишу, вона не точитиме зерна в коморі, а комора дасть мені ячменю, я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві. Дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга — мурашу, що тоне у річці.

Кішка каже:

— Тоді піди до корови та скажи, хай дасть мені молока, і я не чіпатиму миші.

Коник стрибнув до корови та просить:

— Дорога корово! Мила корово! Дай мені трохи молока!

Корова, мукаючи, спитала:

— Навіщо тобі молоко?

А коник відповів:

— Я дам молоко кішці, вона не з'їсть мишу, якщо миша не точи-

тиме зерно в коморі, комора дасть мені ячменю, я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві. Дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга-мурашу, що тоне у річці.

Корова відповіла:

— Піди та скажи лугу, хай дасть мені оберемок сіна, тоді і я дам кішці молока.

Коник стрибнув до лугу та благає:

— Дорогий луже, милий луже! Дай оберемок сіна, луже!

А луг спитав:

— Навіщо тобі сіно?

— Я дам сіно корові, корова дасть мені молока, я дам молоко кішці — і вона не з'їсть мишу, миша не точитиме зерно в коморі, комора дасть мені ячменю, я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві, дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга-мурашу, що тоне у річці.

Луг і мовив:

— Піди скажи хмарам, хай дадуть мені води, тоді і я дам корові сіна.

Коник підстрибнув аж до хмар та благає:

— Дорога хмаро, мила хмаро! Лини трохи дощу, хмаро!

Хмара спитала:

— Навіщо тобі дощ?

А коник їй:

— Я дам його лугу, луг дасть сіна, я дам сіно корові, корова дасть молока, я дам молоко кішці, вона не з'їсть мишу, миша не точитиме зерно в коморі, комора дасть мені ячменю, я дам ячмінь вороні, ворона не клюватиме фундук на дереві, дерево дасть мені хворостину, з хворостиною я врятую друга — мурашу, що тоне у річці.

Хмарі стало жаль коника, що мало не плакав, та його друга. Вона линула конику дощу. Коник дав дощ лугу, луг дав йому сіна, він дав сіно корові, корова дала молока, він дав молоко кішці, вона не з'їла мишу, миша не точила зерна в коморі, комора дала ячменю, він дав ячмінь вороні, ворона не клювала фундук на дереві, дерево дало хворостину... А з хворостиною коник поспішив рятувати друга-мурашу. Ставши на березі, він простягнув її другові, мураха виліз на хворостину та врятувався.

Казочці — кінець. Аж тут

Розхитався в роті зуб.

І вуста мої медові

Будуть дякувати долі,

Щоб сприяла ще не раз

Ткати казочку для вас.

Кічкене¹ (малятко)

народна казка

За давніх часів жив собі вправний майстер-лудильник. Мав дружину, та не мав дітей. І це стало причиною його смутку, тож щоразу, як лягав спати чи прокидався зі сну, молив Аллаха², щоб той подарував йому благословенну дитину.

Одного дня, повертаючись з роботи, майстер зустрів перехожого. Той почав його благати про допомогу: «Майстре, я йду здалека, мені нема де переночувати, допоможи мені!». Майстер привів його до свого дому, нагодував та показав місце, де спати. Зранку, прощаючись, мандрівник мовив:

— За твоє добре серце я дарую тобі цю скарбничку, бери, тепер вона твоя. Скарбничка відкривається і закривається лише раз. Щоб відкрити, треба сказати «виходь», щоб закрити — «заходь», зрозумів?

Лудильник подякував, лишив скарбничку вдома, а сам пішов лудити казани³.

А цю скарбничку побачила дружина. «Що ж це таке?», — мовила вона, узяла її до рук та почала трясти. Хотіла відкрити, та не змогла. Жінка спершу зацікавилася, а потім розгнівалася:

— Чого це вона не відкривається?! Та відкрийся вже! Відкрийся, відкрийся!

А коли несамохіть сказала «виходь», скарбничка відкрилася. Бачить жінка, як зі скарбнички по одному вилазять сорок дрібненьких діток, зростом у п'ядь, і розбігаються навсібіч. Заповнивши усю кімнату, вони почали метушитися. Одне просить їсти, інше — пити. Бідолашна жінка, не звикла до такого, розгубилася.

Майстер повертається додому — і що бачить! Усе заповнили сорок маленьких діток, зростом у п'ядь. А бідна жінка знепритомніла від втоми. Побачивши на підлозі скарбничку, майстер усе зрозумів і наказав: «заходь». Тієї ж миті дітки по одному залізли

до свого сховку. Майстер одразу закрив скарбничку. Він-то й закрив, але туди не повернулася одна дитина. Ех-ех-ех, що ж тепер робити? Скарбничка лиш єдиний раз відчиняється й зачиняється!

— Тоді будь нашим сином. Хай тебе звать Кічкене, — мовив майстер.

— Добре, батьку! — зрадів Кічкене.

Так до родини лудильника додалася ще одна жива душа.

Зранку батько каже:

— Ну-мо, сину, пішли зі мною до майстерні!

— Ні, тату, я прийду в обід. Хай мама зготує поїсти, а я тоді принесу вам... Щоб і від мене буде користь! — відповідає Кічкене.

Мати приготувала гарячі запашні **чебуреки**⁴. Розклала їх на **саані**⁵ (*мідне блюдо з кришкою) та накрила рушником. Кічкене підліз під рушник і, тримаючи з-під низу саан, підстрибом попрямував до батька. Він так дивовижно рухався, що якби хтось збоку побачив, то подумав би, що саан йде сам.

Йшов він, йшов, довго йшов, минав полонини, переходив пагорби. Зненацька йому трапився мисливець, що вертався додому. Дивиться чоловік — а на нього насувається їжа, яка смачно пахне.

— О-о-ох! Які пахощі! Отак мені пощастило! Зараз як наїмся! — мовив сам до себе.

— Ти не доклав своєї праці — не готував цю їжу! Ти не маєш права її їсти! — прокричав розлюченим голосом Кічкене. Мисливець здивувався, що їжа з ним розмовляє. Та поки оговтувався, Кічкене підстрибом добіг до батькової майстерні.

— **Машалла**⁶, синку! Зростом з пальчик, а приніс цілий саан чебуреків! — мовив батько і дивуючись, і схвалюючи. Сіли разом обідати. Потім майстер приліг трохи відпочити. Тим часом Кічкене вкрив полудою увесь посуд. Батько, прокинувшись, ще більше здивувався.

— Та ти зростом, як зернятко, а працюєш, як богатир. Аллах послав нам тебе на старість! — зрадів батько, а потім каже, — Ех, синку! Знав би ти, яка біда прийшла до мешканців нашого села... Крім тебе, ніхто не зможе допомогти.

— Кажіть, не приховуйте, я ж ваш син! — мовив Кічкене.

— Синку, усі ми беремо воду з цієї річки. Але за це щороку маємо віддавати бика **аждерсі**⁷, що живе на річці. Настав час і твоєму дядькові бика віддати. Та він його не має, бо усіх биків забрав Сари бай. І тепер ми в розпачі, — сказав батько.

— Не тривожтеся. Я знайду вихід з цієї напасті, — відповів Кікене та й пішов до села.

4 – чебурек – кримськотатарська національна страва, пиріжок із прісного тіста з баранячим фаршем та гострими приправами, засмажений в олії.

5 – мідне блюдо з кришкою

6 – молодець / на те була Божя воля / так захотів Бог

7 – змії, дракон

А в самому селі зайшов на подвір'я Сари бая, заліз до вуха найбільшого рудого бика та як закричить:

— Гей, баю! Рудого чи чорного?

Бай, почувши, здивувався, не розуміючи, звідки йде голос. А Кічкене повторює ще голосніше:

— Гей, баю! Рудого чи чорного?

Бай підняв на ноги усіх слуг: «Хтось тут горлопанить!», — сказав та вони почали шукати. Перевернули усе догори дригом, але нікого не знайшли.

А Кічкене втретє:

— Гей, баю! Рудого чи чорного?

Цього разу бай з переляку промовив:

— Рудого, рудого!

Тієї ж миті Кічкене, діставши з кишені **кавал**⁸, почав грати. Оскаженівши від цього, бик вибіг з двору, усі інші бики, що були там, кинулися за ним.

Хлопець пригнав череду до річки. Підбравшись до змія (аждерхи), він знову почав грати на кавалі, а бики знову оскаженіли та розтоптали лихе чудовисько. Тоді Кічкене пригнав биків до села, вирятувавши усіх від змія (аждерхи) і повернувши худобу селянам.

Казка-казка-каз...

Слухатъ би казки весь час!

В них і вигадка, і правда,

І повчання для всіх нас.

Старець Журавель

народна казка

Колись давно, за часів минулих,
Коли **сандик**¹ в кишені вміщався,
В дорогу далеку я зібрався...
І днями йшов пекучим степом,
Минав я гори і долини,
Три місяці сплили хвилинами.
А оглянувся, що за жарти?
Мій шлях ячмінне зерно вартий?
Казка-приказка лунає,
Нечувану казку розповідаю.

Колись-то давно, не за нашої пам'яті, в одному селі жив бідний старий чоловік. Дітей у нього ніколи не було. Він та його дружина Гульсум сіяли просо і на те, що виростало, якимсь перебивалися й доживали свого віку.

Того року лили сильні дощі. Старий не зміг вчасно засіяти поле. «Краще пізно, ніж ніколи», — подумав він та засіяв вже пізньої пори. Просо довго сходило, та зерна врешті налилися. Коли врожай дозрів, журавлі саме збиралися відлітати у вирій, а тому залюбки ласували пізнім просом, аби підживитися перед далекою мандрівкою. Старий не знав, що й робити.

Одного дня він зайшов за сніп та причаївся. Аж тут поласувати зрілим врожаєм прилетів старий журавель. Він був дуже голодним, а тому не побачив господаря і швиденько почав поїдати стиглі зернятка. А старий тим часом схопив журавля за його довгу ногу та й каже:

— Ти це просо не сіяв і не доглядав. А тепер нахабно прилетів ним ласувати?

А журавель той був найстарішим та наймудрішим з усіх. Тому його журавлиний рід казав на нього Старець Журавель.

1 – скриня

Старець Журавель поважно підняв голову на старого та й мовить:

— Правду кажеш, старий. Я думав, що це просо нікому не належить. Тому й хотів посмакувати ним перед далекою дорогою.

А старий йому у відповідь:

— У твоїх словах є правда, Старцю Журавлю, однак це просо — моє. Що ж я тепер їстиму взимку? Тоді я зварю з тебе юшку!

Старець Журавель почав благати старого:

— Старий, не їж мене, я тобі ще стану у пригоді якогось скрутного дня.

А старий не відступає, вже збирається зарізати журавля:

— Яка мені користь від такого старого птаха?

Журавель почав благати ще сильніше.

Тоді старий пожалів Старця Журавля та й відпустив.

Старець Журавель зрадів і розправив крила у небі. А відлітаючи, промовив:

— Дякую тобі, старий, будь здоровий, я ще тобі згоджуся. Скрутного дня знайдеш мене у теплих краях.

Старий зібрав залишки колосся та заніс їх додому.

Прийшла холодна зима, і просо в старих скінчилося. Сидять вони голодні і не знають, що робити. Аж раптом старий згадав слова Старця Журавля і сам собі думає:

— Сходжу-но я до Старця Журавля, може, якось мені зарадить.

Попрощавшись зі своєю старою, пішов шукати знайомого журавля.

Іде та йде, довго йде, аж нарешті починає виднітися вирій. Старий питає, де знайти Старця Журавля. А той вже здалеку пізнав давнього приятеля, запрошує його добрим гостем до свого гнізда. Той розповів Старцю Журавлю про свої біди.

Старець Журавель і каже:

— Добре, що ти прийшов, ми завжди раді допомогти таким, як ти. — Тут він дістав невеличку хону² і подав старому. — Як дістанеш хону і скажеш: «Хоно, накрійся!», вона миттю наповниться смачними стравами.

Зрадівши, старий взяв хону і лишився у Старця Журавля гостем на одну ніч. А вночі шкодливі діти Старця Журавля поміняли чарівну хону старого на звичайну. Зранку старий взяв хону й повернувся додому. Прийшовши, поставив її та мовить: «Хоно, накрійся!», але стара хона стоїть, як була. Старий знову лишився голодним. «Піду знову до Старця Журавля і скажу, що він мене обдував», — вирішив він, взяв хону та рушив туди, звідки прийшов.

Приходить він до Старця Журавля і каже:

— Твоя хона ні на що не годиться. На ній не те що смачних страв, а й мухи не з'явилося.

Не довго думаючи, Старець Журавель мовив:

— Ось, даю тобі віслюка. Коли він чхає, з його носу золото випадає.

Старий з віслюком повертається до села. По дорозі, втомившись, зупинився біля колодязя. Напоїв віслюка, а тоді сам присів перепочити та й задрімав. Аж тут прибігли діти, почали лоскотати віслюку носа, щоб той чхнув. Віслюк як почав чхати, а з його носа усе золото й висипалося. Діти миттю зібрали його і дали дмухача. Старий і вухом не повів.

Перепочивши, старий прийшов додому, а віслюк все стоїть і не чхає. А що вже з його чхання, як монети усі з носу випали? Розізлився старий, каже: «Знову обдурив мене Старець Журавель». І повів віслюка назад. Усе зрозумівши, Старець Журавель мовив старому:

— Щоб врятувати тебе від усіх бід, дам тобі два калатала. — Миттю витяг калатала зі свого гнізда. — Як чогось душа схоче, постукай калаталами, вони виконають усі твої бажання.

Взявши калатала, старий повернувся додому. Постукав у них і наказав:

— Приготуйте мені сімдесят дві різні страви!

Тільки-но вимовив, як з'явилося повно найсмачніших страв. Старі зраділи, такого розкішного обіду вони зроду не мали у своєму домі.

Наївшись вдосталь, старий ще раз постукав у калатала та віддав ще один наказ:

— А тепер зоріть поле та засійте просом!

Калатала виконали й цю роботу.

І тоді врожай удався на славу. Старець Журавель прилітав з усіма своїми братами поїсти зерняток, що вродили. Тепер і старий, і журавлі завжди були ситі просом.

Соловей

народна казка

*1 – предмет
у формі бубна
для провіювання
зерна*

За давніх часів,
За минулих літ,
Коли калбур¹ половою віяли,
Коли верблюди новини сповіщали,
Коли блохи коси заплітали,
Коли тебе на порозі стрічали,
Коли мене в колисці гойдали,
Бабуся біля вогню чесала
Вовну на шкарпетки та шалі.

Було це колись чи ні, та оповідають: жив собі за широким морем, за зеленими горами, у далекій країні один багатий купець. Одного дня він поїхав у справах до Багдаду. Там купив на базарі співучого солов'я.

Повернувшись додому, він посадив його до золотої клітки. Соловей сидів і щебетав — завжди тужливо. Ці пісні тішили серце купцеві. Однак він не знав, що ці пісні були сумними. Тому й насолоджувався, слухаючи їх. А ще вихвалявся: «Немає навкруги птаха, щасливішого за мого солов'я. Лише подивіться: я посадив його до золотої клітки, годую найдобірнішим зерном».

Минуло багато часу, і купець знову зібрався їхати до Багдаду. Почувши це, соловей сказав:

— Гей, купець! Як завершиш свої справи у Багдаді, навідайся до моїх родичів та передай від мене привіт. Може, й вони передадуть мені вітання.

— Гарзд, передам. А де мені їх знайти? — питає купець.

— Мої родичі живуть на краю міста у гарному саду. Якщо підеш туди, то знайдеш їх, — пояснив купцю соловей.

Купець рушив у дорогу. Приїхав до Багдаду, закупився. Придбав коштовні тканини, дорогий оксамит, тонкі шовки, парфуми

різних ароматів, золоті прикраси.

Опісля справ знайшов сад, про який розповідав соловей. У цьому саду росли дивовижні дерева, що цвіли рожево, гранати, на яких були вже майже стиглі ягоди. Купець був вражений красою саду. Всюди співали солов'ї. Один соловей, що сидів на дереві у рожевому цвіті та співав краще за всіх, привернув увагу купця.

— Гей, соловей! Один з твоїх братів живе у мене вдома у клітці. Я передаю вам від нього великі вітання, — каже купець.

Соловей, тільки-но почувши це, впав на землю замертво.

Купець мовив:

— Якби я знав, то не передавав би вітання.

Узяв до рук солов'я та подивився.

— Ох, соловей справді мертвий, — сказав та відкинув солов'я вбік.

Та, виявляється, птах таки не помер. Як тільки купець кинув його на землю, той миттю ожив та злетів угору.

Після того купець повернувся у свої рідні краї. Продав свій крам. Привіз рідним дарунки, нікого ними не обійшов. А соловей у клітці питає:

— Гей, купець, чи передав ти мої вітання моїм братам?

— Якби я знав, то не передавав би. Я підійшов до солов'я, що гарно співав на дереві. Передав йому твої вітання. Але не встиг я сказати, як він одразу ж впав мертвим. Я взяв його в руки, дивлюся — мертвий. То й кинув його вбік. А він ожив і полетів!

Того дня соловей у клітці відмовився від їжі-води. Настав ранок. Дивиться купцева челядь — соловей лежить мертвий. Пішли до купця сповістити:

— Ваш соловей помер.

— Принесіть, я подивлюся, — каже купець.

Йому принесли птаха. Купець взяв його в руки, дивиться — справді мертвий. Пішов у сад та кинув його, куди очі дивилися. Але й цей соловей теж не помер. Не встиг купець трохи відійти, як він ожив. Злетів угору та й гукнув:

— Дякую тобі! Ти приніс мені чудову звістку від моїх братів. У клітці я співав лише тужливі пісні. А тепер я полечу весело співати у своїх рідних краях!

Соловей полетів

До милих серцю країв!

І нам від того втіха...

BÜLBÜL

Троє приятелів

народна казка

Колись давно,
за часів минулих,
Як наші села були мідними,
Як наші степи були спаленими,
Як буйволиця у бані порядкувала,
Тоді черепахи й жаби
Плекали крила літати,
А риби у морі наймали човни,
Щоби на них відпливати...

Колись давно, було то чи ні, хто зараз скаже, мав один пастух козлика. Той козлик полюбляв відставати від отари, ходити в самоті та розважати себе.

Якогось дня він випасався на краю села, бігав біля купи золи — і до його ріжок прилипла стара червона ганчірка. Козлик, аби скинути з ріжок ганчірку, почав хитати головою то туди, то сюди. Там чим більше він хитав, тим тугіше намотувалася ганчірка.

Туди ж прийшов пастися баран. Побачив козлика та здивувався.

— Доброї тобі пори! Куди це ти зібрався, пов'язавши таку чалму¹ на голову? Не знаючи, що сказати, козлик розгубився і відповів:

— Іду в гості. Якщо хочеш, пішли разом.

Баран погодився на пропозицію козлика. Він також пов'язав на рога ганчірку і пішов разом з ним.

Йшли вони йшли, минали полонини, пагорби, рівнини, раптом їм на зустріч вийшло теля.

— Доброї вам пори! Куди це ви зібралися, пов'язавши чалми на голови? Відповівши, що вони йдуть у гості, козлик та баран запросили теля:

— Якщо хочеш, ходімо з нами.

Теля погодилося.

1 – головний убір із шматка тканини, обмотаної навколо голови

Троє приятелів вже пройшли довгий шлях, аж бачать — починає сутеніти. Що тепер? Доведеться шукати місце для ночівлі. А посеред шляху щось темніє. Підійшли ближче: чи це не мертвий вовк? Таки він...

Утрюх вони зідрали з вовка шкуру, закинули її на спину теляті та й пішли собі. Навколо вже дуже стемніло. Приятелі побачили здалеку вогник і, зрадивши, попрямували в той бік.

Підійшли і бачать дім: вікна світяться, чути музику. Вовчу шкуру, яка була на спині у теляти, вони залишили у сінях. Постукали у двері та й зайшли у дім.

А в домі за столом, заставленим різними наїдками, сидять і трапезують лисиця та шестеро вовків.

Як же вони зраділи, що пожива сама прийшла до них! Запросили гостей до столу. Козлик, баран та теля всілися за стіл, хоч копитця їх і тремтіли зі страху.

Щоб розвеселити гостей, один з вовків взяв до рук бубна і почав співати:

Дінгір, дінгір, дінгірдек,
Козлика з'їмо тепер,
А барана завтра,
Теля післязавтра...
Дінгір, дінгір, дінгірдек...

Такої пісні баран і теля злякалися та почали тремтіти. Козлик же ніби й не боявся. Підморгнувши друзям, він взяв до рук бубна та почав співати:

Дінгір, дінгір, дінгірдек
Шкури вовчі — на тулуп,
Лисичу — на комір,
А того, що в сінях,
Пустимо на латки...
Дінгір, дінгір, дінгірдек...

Хижаки, почувши пісню, здивовано стихли. Баран та теля, заважаючи це, осмілилися і стали підігравати козлику.

А лисиця потихеньку, щоб ніхто не почув, вийшла до сіней. А там — вовча шкура; хитрунка миттю втекла до лісу.

Побачивши, що лисиця десь поділася, один з вовків пішов її шукати. Дивиться — а в сінях лежить зідрана вовча шкура. Він теж кинувся тікати до лісу. Решта вовків теж по одному стали виходити, бачили вовчу шкуру у сінях і... дали драла! Усі зі страху повтікали до лісу.

А козлик, баран та теля лишилися пирувати за столом. Потім

лягли спати. Вставши рано вранці, козлик мовив:

— Приятелі, повернімося до нашої отари. Чабан не образить нас. Поряд з ним нам буде спокійно.

Подумавши, баран і теля погодилися. І всі троє рушили туди, звідки й прийшли.

Ось вам така казка.

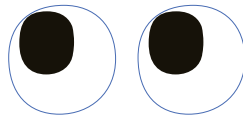
Тому, хто слухав, бубликів в'язка.

Три яблука впали з неба:

Одне — слухачу,

Друге — оповідачу,

А третє — тому, хто в казці!

Золоте зернятко

Nuzet Umerov

Зимовим днем
Знайшов у лузі
Горобчик зерня кукурудзи.

Під снігом
Зазнавало мук
Зернятко розміром з фундук.

Його горобчик зліва й справа
Досліджує і хмурить лоба:
— Із'їв би сам, та кепська справа —
Це зерня більшим є за дзьоба.

Виє вітер
В труби мідні...
Йде горобчик до сусіда:

— Ох, віслуче,
Ради бога
Я прошу про допомогу.

Ми з тобою
Давні друзі.
Знаю, де є кукурудза!

Птах летить,
Біжить віслук.
Уявляють зір і нюх

Наливний,
Золотобокий
Дар від осені солодкий.

Зирить наш віслюк направо
І веде наліво оком:
— Покажи-но, птахо, жваво,
Той качан золотобокий!
Злість в горобці палає й дика лють:
— Очі розплющ! Чи ти — сліпий верблюд?

В степу страшний
Борвій гуляє.
Мурашу пташеня стрічає:
— Мурахо, стій-но, мила, рідна,
Бо саме ти мені потрібна!

Під снігом
Жде нас двох мета —
Це кукурудза золота!

Здивую, хоч скажу вам
Стисло:
Пішла мураха в поле чисте.

Сто днів минає,
Сто ночей...
Повільно взимку час тече.

Скінчився шлях.
Вона дійшла!
Не зерня — деревце знайшла.

Листочки на всі боки, довгий вус,
А ось качанчик кожен — як гарбуз.

Здивована мураха вкрай:
— Знайшов, то сам і споживай!

Відтак йшло літо нанівець...
Стріча людину горобець.

1 – *пастух*

— Чабане¹, друже,
Не біжи,
Скоріш мені допоможи:

Спіла в'яне
При дорозі
Кукурудза у знеможі...

2 – *в ісламі
заклик на
молитву.*

Вже азан²
Птахи співали.
В казані вже парували

Ароматні
Качани,
Що овечі вкрали сни.

Плач шакала
Був і стих.
Згас вогонь, казан остиг.

Горобець
Зігнув колінця —
Ситому спокійно спиться!

Вівці сплять.
Вітри ледачі.
Горобець новий сон бачить:

Тче завія
Для тополі
Сніжний шовк на віти голі.

Ззнає
під снігом мук
Зерня розміром з фундук.

Казка про Каргу, що пішла у гості

Elmaz Bahşış

Радіє зимі особа,
Що каркає на усіх, —
Карга¹ розкриває дзьоба,
Хапає ним білий сніг.

Вбрання її — чудасія:
Жилет, весь в монетах фес²,
А перли на чорній шиї
Підкреслюють гордий фейс.

У гості іде, гуляти,
А Білка, ханим³ руда,
Щоб чисто було у хаті,
Бруд віником вигріба.

Карга осідлала гілку:
— Дай Боже щасливих днин!
Ти вправно працюєш, Білко!
— Заходьте, Карга ханим.

Для гості почесне місце
Я маю... Летить бочком,
А крила кладіть на бильця.
В печі — гарбуз з фундуком!

Влетіла Карга охоче
І дивиться, як довкіл
Хазяйка усе клопоче,
Щоб вишуканий був стіл.

1 – ворона

2 – кримськотатарський традиційний жіночий головний убір

3 – (пані) ввічливе звертання до жінки

Фундук, волоські горіхи ,
Гриби та ягідний мус...
З печі дістає вже Білка
Солодкий, як мед, гарбуз.

Забула Карга манери,
Накинулась на бенкет
І всілася на тарелі,
Неначе це табурет.

Побила горіхи в нервах,
Розчавила ягідки,
Дійшла й до гарбуза черга...
Ох, лапи в Карги прудкі!

Аж ось іде танцювати...
Для Білки таке — дива.
Карга зачала літати
І в стіну — бац голова!

«Карр, карр, ох і тісно в хаті.
Ти знаєш про це й сама.
Наїлася я, літати
Кортить, а місця нема!

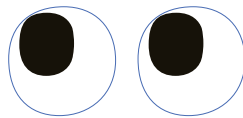
Тож, Білко, бувай здорова,
Шукай собі інший дім.
Як в гості прийду ізнову,
Щоб вільно літалось в нім!»

Розправила пташка крила
І вилетіла у сніг...
А Білочка в хаті милій
У роздумах, геть сумних:

«Ні вдячності, ні поваги...
Забуті пристойність, честь.
За власну гостинність — скарги
Й розгром, як після нашестя».

На хату ці нарікання...
Мовляв, низенька й тісна.
Але чи пізно, чи рано,
Ще прилетить вона.

Та вже не pozwу на страви.
З Каргою — жодних гостин!
Хай вдома навчиться правил,
Як в гостях себе вести.

Не віддячуй злом за добро

народна казка

І – людина, яка керує молитвою в мечеті

За часів давніх,
Коли ячменем орали,
Коли ластівки судили,
Коли верблюди молилися, як імами¹,
Коли миші граційно танцювали, —

Тоді черепахи й жаби
Плекали крила літати,
А риби у морі наймали човни,
Щоби на них відпливати...

Правду оповідають чи ні, та жив колись молодий чабан. Він випасав отару одного багатія далеко за селом. Молодик місяцями не повертався додому – чабанував. А ще він любляв полювати. Вистежуючи звірину, пильно придивлявся до дерев та рослин. Йому подобалося слухати пташине щебетання на різні голоси.

Одного дня до пастки, що він ставив на звірину, втрапила лисиця.

— Дорогий мій чабане, порятуй мене! — заскиглила вона. — Ти не матимеш жодної вигоди з того, що я тут загину! Відпусти, благаю тебе! Мої дітки без мене пропадуть!

Чабанові стало жаль лисиці — і він відпустив її. А лисиця, вирятувавшись, мовила:

— Не засмучуйся, милосердний чоловіче, я тобі в пригоді стану якогось скрутного дня.

Та й побігла, махнувши хвостом.

З того дня минуло багато часу. Чабан знову пішов на полювання. Бачить; на узліссі — пожежа. Він одразу ж кинувся туди. Прибіг і побачив, як у вогні хтось борсається та плаче, як дитина. Чабан завжди мав при собі кожуха. Тож, не зволікаючи, прив'язав кожуха до довгої мотузки та й кинув його у вогонь, де хтось борсався. І той «хтось» заліз в кожуха, рятуючись від вогню. А чабан

потягнув за мотузку й висмикнув кожуха з полум'я. Розгорнув його, дивиться, а там лежить обпечений великий змії. Він вже й пошкодував, що вирятував змія, але що поробиш?

Коли змії виліз із кожуха, чабан спитав його:

— Ну-мо, кажи, як ти мені віддячиш за порятунок від смерті?

Змії, витріщивши хижі очі, відповів:

— За те, що ти мене рятував, я тебе з'їм!

Чабан дуже цьому здивувався і не знав, що вдіяти. А потім сказав:

— Якби я тебе не рятував, ти б підсмажився, як кебаб²!

Та це не вгамувало змія — він наполягав на своєму.

Доки вони сперечалися, підійшла лисиця та й питає:

— Хай моє питання ні в тин ні в ворота, проте скажіть: чого ви тут стоїте й сваритеся?

Чабан мовив першим:

— Лиско, ось подивися: я рятував цього змія з вогню. І спитав, як він віддячиться за мій клопіт. А він лише наполягає: я тебе з'їм. Того й стоїмо і сперечаємося.

Лисиця одразу втямила, в чому річ, і як хитрощами допомогти чабану. Лисиці ж не треба довго міркувати, аби вигадати хитрість, чи не так? Не забарившись, вона поважно почала:

— Ні, чабане, не вірю, що ти рятував змія!

Чабан розізлився та й каже:

— Чого це ти не віриш? Ось тут і кожух мій!

Лисиця узяла кожуха, подивилася і мовила:

— Гей, чабане, ти, виявляється, хвалько: хіба може такий великий змії уміститися у твоєму кожусі?

Змії, не тямлячи, що відбувається, як закричить:

— Умістився, умістився, присягаюся, умістився!

Лисиця йому:

— Тоді заліз у нього, а я подивлюся!

Змії загорнувся у кожух, а голову виставив.

Лисиця глянула та й каже:

— Ось, бачиш, не умістився!

Цього разу змії заховав й голову в кожуха.

Чабан одразу ж скрутив кожух та, добре зав'язавши, підняв і кинув змія у вогонь.

— Таке трапиться із тим, хто віддячує злом за добро, — сказав чабан.

Ось і казочці кінець!

Той, хто слухав — молодець!

2 – східна страва у вигляді довгастої котлети, обсмаженої на шампурі.

Вовча присяга

народна казка

Колись-то давно, не за нашої пам'яті, неподалік одного села з'явився вовк. Цей сіроманець не давав життя худобі, що, відбившись від стада, блукала за селом. Вівця, корова чи коза — кого б вовк не зустрів, усі, потерпаючи від хижих лап, ставали його обідом.

Чи багато, чи мало часу минуло, та одного дня вовк занедужав і заліг у печері. Лежить і гадає: «То на мене напала недуга, бо багато тварин занапастив! Присягаюся, як тільки вирятуюся від цієї немічі, не губитиму більше нікого!»

За декілька днів недуга минула. Вовк висунувся зі свого лігва та згадав обіцяні слова.

— Піду-но я, розповім усім тваринам, що заприсягся, — вирішив він. — Нехай вже не бояться мене, тепер я теж став добрим та мирним, як вони.

Вовк і сам здивувався, як його серденько несподівано сповнилося добрими намірами, та вирушив у дорогу. На галявині йому трапився жеребець, який мирно випасався. Злякавшись вовка, кінь вже було щосили кинувся геть, та сірий промовив:

— Не бійся, друже, я присягнувся більше не завдавати вам лиха.

Жеребець не надто повірив словам вовка, та той ласкавим голосом попрощався й пішов геть. По дорозі вовку трапилися ще двоє баранів та телятко. Ввічливо підійшовши до кожного, він промовив:

— Не бійтеся, я вам не заподію біди. Хоч я й вовк, та більше не буду хижакком. Я присягнувся більше не нападати на вас.

Відкривши душу, як на сповіді, вовк повернувся до свого лігва. Довго він лежав, чи мало, та, відлежавши боки, сірий зголоднів. З голоду живіт почав бурчати, та ще й як бурчати! Вовк замислився:

— Батько мій, дід мій, мої родичі — усе життя їли м'ясо. Це стало традицією нашого роду — душити та занапащати худобу. І кому на користь ця моя раптова доброта? — подумав вовк, виліз з лігва та подався на полювання.

Спершу прийшов до коня. Жеребець випасався на тому ж місці.

Лише кинувши оком на вовка, він миттю усе зрозумів, але вирішив приховати свій страх і схитрувати.

Вовк підійшов до коня й каже:

— Я хочу тебе з'їсти.

Жеребець йому у відповідь:

— Ех, нічого не вдієш: як хочеш, то їж. Тільки в мене є велике передсмертне прохання. Цвях вп'явся в моє заднє копито і дуже мене непокоїть. Спершу витягни його, а тоді вже роби зі мною, що хочеш.

Вовк погодився і підійшов до заднього копита жеребця. А той як вдарить сірого по голові з усієї сили. Дурний вовк відлетів та знепритомнів. Довго він так лежав, чи мало, та врешті якось розтулив очі — а від коня вже і сліду нема.

Ледь-ледь вовк піднявся на лапи і тоді, хитаючись-коливаючись, знову пішов шукати поживи. Йшов, йшов він, а тоді зустрів двох баранів, що буцалися, та й мовить їм:

— Я хочу вас з'їсти.

А один з баранів йому відповідає:

— Ех, нічого не вдієш: як хочеш, то їж. Тільки-от спершу розсуди нас: ось ця земля лишилася нам у спадок від батька. Ми не можемо її поділити, того й сперечаємося. То ж просимо тебе, стань між нами й примири нас.

Вовк погодився і став між рогатими баранами. А ті як буцнуть його з обох боків — сірий знов ліг непритомним. Довго він так лежав, чи мало, та врешті якось розтулив очі — а від баранів вже і сліду немає.

Ледь-ледь вовк піднявся на лапи і тоді, хитаючись з боку на бік, знову пішов шукати поживи. Цього разу зустрів вовк теля і мовить йому:

— Я хочу тебе з'їсти.

А теля йому у відповідь:

— Ех, нічого не вдієш: як хочеш, то їж. Тільки в мене є велике передсмертне прохання: подивися мою рану між рогами, хоч перед смертю ненадовго позбавиш мене болю.

Вовк погодився і потягнувся головою до ріжок теляти. А воно як буцнуло вовка рогами з усієї сили, а від самого й сліду не лишилося.

Вовк так далеко відлетів, що оговтався лише під вечір. Сірому вже було й не до їжі, мріяв лише швидше дістатися свого лігва й упасти з усіх лап. Поки мріяв, бачить, просто на нього з гавкотом мчить зграя мисливських собак. Зібравши останні сили, вовк кинувся навтьоки. Більше його ніколи й не бачили.

